

ЛУЦЬ Л. А.,

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри теорії та філософії права
(Львівський національний університет
імені Івана Франка)

УДК 340.13;340.132.6**ТЕОРІЯ ПРАВОВИХ АКТІВ: ВИМОГА ЧАСУ**

У статті проаналізовані основні положення теорії правових актів: їх поняття та природа, співвідношення із суміжними поняттями, взаємодія в межах цілісного комплексу правотворчих, правозастосовних, правоінтерпретаційних актів та актів безпосередньої реалізації права, поняття системи правових актів, теоретична та практична значимість проблематики.

Ключові слова: *правовий акт, правотворчий акт, правоінтерпретаційний акт, правозастосовний акт, акт безпосередньої реалізації права, система правових актів.*

В статье проанализированы основные положения теории правовых актов: их понятие и природа; соотношение со смежными понятиями; взаимодействие в пределах целостного комплекса правотворческих, правоприменительных, правоинтерпретационных актов и актов непосредственной реализации права; понятие системы правовых актов; теоретическая и практическая значимость проблематики.

Ключевые слова: *правовой акт, правотворческий акт, правоинтерпретационный акт, правоприменительный акт, акт непосредственной реализации права, система правовых актов.*

The article analyzes the main provisions of the theory of legal acts: their concept and nature, the relation with related concepts, interaction within the whole complex of law-making, law-enforcement, law-interpreting acts and acts of direct implementation of law, the notion of system of legal acts, the theoretical and practical significance of issues.

Key words: *legal act, law-making act, law interpretative act, law enforcement act, act of direct implementation of law, system of legal acts.*

Вступ. Трансформація правової дійсності в сучасних умовах супроводжується суттєвими змінами і потребує поглибленого наукового аналізу правових явищ, оновлення понятійно-категоріального апарату правової науки, доктрин, підходів, концепцій, створення нових правових теорій, серед яких чільне місце займає і теорія правових актів.

Урізноманітнення правових актів, збільшення кількості суб'єктів їх створення, накопичення їх масиву вимагає характеристики цих явищ і процесів як цілого, формування цілісного уявлення про систему правових актів – регуляторів суспільних відносин, з'ясування їх природи та поняття, особливостей їх різновидів, взаємодії у межах системи, співвідношення з іншими поняттями. Вирішення цих теоретичних питань дозволить розв'язати і низку практичних проблем: створити цілісний комплекс взаємопов'язаних і взаємодіючих правових актів, подолати колізії та інші деформації в їх системі тощо.

Потреба у дослідженні правових актів фіксувалася як у вітчизняній, так і в зарубіжній юридичній літературі ще у 80-х рр. XX ст. Втім, теоретична значимість цієї проблематики

була визнана дещо пізніше. Питання поняття та природи правових актів, їх системи, співвідношення із суміжними поняттями висвітлювалися у працях С.С. Алексєєва, М.О. Босенко, Я.В. Гайворонської, Д.І. Здунової, М.М. Карабекова, І.В. Котелевської, О.Г. Мурашина, П.М. Рабіновича, Т.В. Сендецької, І.А. Сердюка, Ю.О. Тихомирова, М.В. Цвіка, О.В. Шопіної, Н.М. Штикової та ін. Однак ці та інші проблеми не стали об'єктом постійної наукової уваги, а деякі залишаються дискусійними і донині. Сьогодні доцільним видається зосередження на питаннях системи правових актів.

Постановка завдання. Метою цієї статті є з'ясування природи правових актів; уточнення поняття «правовий акт»; виявлення співвідношення цього поняття із суміжними поняттями; визначення особливостей їх різновидів, що утворюють цілісний комплекс правових актів; з'ясування їх взаємодії у межах системи.

Результати дослідження. У свій час, аналізуючи таке явище, як правові акти, С.С. Алексєєв зазначав, що вони є конститутивним елементом формування й існування права, оскільки саме завдяки правовим актам весь комплекс об'єктивованих правових явищ стає інституційним утворенням. Під правовим актом він розумів належним чином оформлене зовнішнє відображення волі держави, її органів, окремих осіб, що є носієм змістовних елементів правової системи – юридичних норм, правоположень практики, індивідуальних приписів, автономних рішень осіб [1, с. 198].

У юридичній літературі донині відсутнє уподібнене розуміння правового акта. Так, Ю.О. Тихоміров зазначає, що правовий акт – це письмовий документ, прийнятий уповноваженим суб'єктом права (державним органом, органом місцевого самоврядування, інститутами прямої демократії), що має офіційний характер, обов'язкову силу, виражає владні веління та спрямований на регулювання суспільних відносин [2, с. 192–193].

На думку Я.В. Гайворонської, правовий акт – це волевиявлення уповноваженого суб'єкта, що здійснюється у певній формі та в установлених законом випадках, яке породжує юридичні наслідки в силу прямої вказівки закону [3].

М.М. Карабеков під правовими актами розуміє засоби впливу на соціальні зв'язки, що існують у словесно-документальній формі, правореалізаційних або окремих діях різних суб'єктів, головним критерієм яких є здатність змінювати реальність юридичного світу, що виражається у встановленні і реалізації правових відносин [4, с. 16].

П.М. Рабінович вважає, що правовий акт – це формально обов'язкове волевиявлення уповноважених законом органів або посадових осіб держави (чи інших суб'єктів за її дорученнями або згодою), яке встановлює правила діяльності (фізичної або інтелектуальної), приймається певними державними органами (або у деяких, передбачених законом випадках, іншими суб'єктами) має визначені законом форми зовнішнього вираження і поширює свою чинність на певні час і простір та на визначених так чи інакше суб'єктів [5, с. 523–524].

Т.В. Сендецька під правовим актом розуміє письмовий документ, що виражає волю суб'єкта права і приймається у встановленому порядку для регулювання суспільних відносин, містить правові приписи, має обов'язкову силу й офіційний характер [6, с. 711].

Ці та інші позиції, висловлені у юридичній літературі, можна диференціювати на вузьке і широке розуміння. У вузькому розумінні – це лише акти публічних суб'єктів, зокрема держави й уповноважених нею суб'єктів (тобто нормативно-правові акти, акти застосування права, інтерпретаційно-правові акти), у широкому – окрім них, ще й акти безпосередньої реалізації права. Але, досліджуючи правові акти, слід було б почати зі з'ясування змісту поняття «акт».

У мовних словниках «акт» інтерпретується як: окремий прояв якої-небудь діяльності; дія, подія; закінчена частина театральної вистави, драматичного твору; писаний указ, грамота, постанова державного, суспільного значення; офіційний документ, протокол, запис про який-небудь факт [7, с. 31].

У сучасних словниках іншомовних слів слово «акт» (лат. *actus* – дія) трактується як: протокол, у якому фіксують певний факт; одинична дія, вчинок; офіційний документ, що має юридичну силу; закінчена частина драматичного твору, театральної вистави; діяльність, енергія тощо [8, с. 35].

Синонімами до слова «акт» є: указ, постанова, декрет, універсал, едикт; дія; учинок (вчинок), крок, діяння, акція [9].

У юридичних словниках під «актом» (лат. *actus* – дія, *actum* – документ) розуміють: вчинок, дію, офіційний документ, тоді як «акт юридичний» – документ, що виданий державним органом, посадовою особою у межах її компетенції в установленій законом формі і має обов'язкову силу [10, с. 15].

Про багатозначність терміна «правовий акт» зазначав і С.С. Алексєєв, а саме: «це дія (правомірна поведінка); результат правомірної дії (правотворчої, індивідуальної, автономної); юридичний документ [1, с. 192].

Аналіз правових актів як явища дозволяє констатувати, що для належного впорядкування суспільних відносин важливими є і акти-документи, і акти-діяння, які у взаємодії створюють умови для досягнення мети. А тому до найбільш суттєвих ознак, що їх характеризують, слід віднести: вони є як актами-документами, так і актами-діяннями; створюються та здійснюються у встановленому порядку уповноваженими суб'єктами права; мають установлені зовнішні форми вираження; спрямовані на досягнення юридичних наслідків; їх метою є забезпечення належного впорядкування суспільних відносин, здійснення суб'єктивних прав і юридичних обов'язків, забезпечення інтересів учасників суспільних відносин. Їх взаємодія і забезпечує досягнення такої мети.

Отже, всі різновиди правових актів у їх взаємодії дозволяють досягнути відповідного результату – належно врегулювати суспільні відносини, здійснити права й обов'язки, забезпечити інтереси учасників суспільних відносин.

Таким чином, правові акти – це акти-документи чи / та акти-діяння, що створюються і здійснюються у встановленому порядку уповноваженими суб'єктами права, мають зовнішні форми виразу, спрямовані на досягнення юридичних наслідків з метою належного впорядкування суспільних відносин, здійснення прав та обов'язків, забезпечення інтересів учасників суспільного життя.

Такий підхід до розуміння правових актів дозволяє охарактеризувати їх як цілісний комплекс, спрямований на досягнення відповідної мети, не абсолютизувати правотворчі, правозастосовні чи правоінтерпретаційні акти й акцентувати увагу на актах безпосередньої реалізації права, задля належної реалізації яких і створюються три попередні. Все це підкреслює їх практичну значимість – створення умов для належної реалізації права, забезпечення інтересів учасників суспільного життя. Їх створення не є самоціллю, способом задоволення лише вузькогрупових інтересів. Вони створюють умови для забезпечення інтересів учасників суспільного життя. А це, як відомо, є передумовою функціонування та розвитку будь-якого суспільства.

Серед критеріїв їх класифікації найбільш витребуваними є предмет правового регулювання, який дозволяє виокремити: цивільно-правові, конституційно-правові та інші акти; за результатом юридичної діяльності їх можна диференціювати на: правотворчі, правозастосовні, правоінтерпретаційні й акти безпосередньої реалізації права.

Важливим для з'ясування змісту поняття «правовий акт» є його розмежування із суміжними поняттями, зокрема «юридичний акт» і «правовий документ». Аналіз такого явища, як правові акти, з позицій лише позитивістського підходу, який був домінуючим у вітчизняній юридичній науці ще донедавна, дозволяв трактувати його виключно як формально-обов'язкове веління і позначати як юридичні акти, що породжувало не лише термінологічну невизначеність, а й підміну понять і наукові деформації, методологічні проблеми тощо.

Урізноманітнення підходів праворозуміння та можливість аналізу правових явищ із різних концептуальних позицій дозволяє формувати теорію правових актів у широкому її розумінні з урахуванням різних аспектів права в цілому і правових актів зокрема. Насамперед, з урахуванням перспективності його мети – забезпечення інтересів учасників суспільного життя. Це викликало потребу в перегляді поняттєво-категоріального апарату в контексті сучасних реалій.

Отже, в юридичній літературі ще донедавна для позначення такого явища, як правовий акт, використовувався термін «юридичний акт». Проте ототожнення понять «правовий акт» і «юридичний акт» спостерігається у вітчизняній юридичній науці та практиці і нині.

Поняття «юридичний акт» було більш витребуваним у радянський період, а для сучасного періоду розвитку більш доцільним видається використання поняття «правовий акт», хоча у юридичній літературі інколи спостерігається заміна терміна без заміни змісту, інколи ці терміни вважаються синонімічними.

Вже на початку ХХ ст. у юридичній літературі зазначалося, що спостерігається ототожнення термінів «юридичні акти» та «правові», відсутність поняття «юридичного акта», а це є недопустимою для юридичної науки «термінологічною неохайністю» [11, с. 14–15].

Водночас висловлювалася думка про те, що правові акти є різновидом юридичних. Подібну позицію займають і автори, які вважають, що «правовий акт» доречно застосовувати лише до юридичних актів, яким властиві ознаки актів класичних, котрі складаються з приписів, що містять норми – масштаби поведінки [12, с. 28].

Дещо іншу позицію займає І.А. Сердюк, який вважає, що терміни «правовий акт» і «юридичний акт» несуть у собі однакове смислове навантаження [13, с. 24].

Однак у юридичній літературі доволі часто висловлюються думки, що юридичний акт – це офіційний акт-документ, який породжує правові наслідки, містить нормативні або індивідуальні приписи [14, с. 503]. Отже, поняття юридичний акт може охоплювати правотворчі, правозастосовні та правоінтерпретаційні акти і є видовим.

Аналіз самого явища «правового акта», характеристика його природи є свідченням того, що поняття «правовий акт» є родовим щодо поняття «юридичний акт» і охоплює, окрім юридичних актів – правотворчих, правозастосовних, правоінтерпретаційних, – ще й акти безпосередньої реалізації права (тобто акти-діяння). Таким чином, юридичний акт – це акт-документ офіційного характеру, що має письмову юридичну форму виразу, створюється компетентними суб'єктами. Хоча деякі правозастосовні акти є актами-діями і можуть мати ще й вербальну та конклюдентну форму. Отже, терміном «юридичний акт» можна позначити правотворчі, правозастосовні та правоінтерпретаційні акти, які створюються публічними компетентними суб'єктами. І термін цей слід використовувати лише з метою їх відмежування від таких правових актів, як акти безпосередньої реалізації права.

У цьому контексті виникає потреба з'ясувати співвідношення між поняттями «правовий акт» і «правовий документ».

У юридичній літературі під правовим документом розуміється об'єкт, на якому зафіксована правова інформація, спеціально призначений для її закріплення, зберігання, використання й поширення у часі та просторі [15, с. 524]. Виокремлюють загальні та спеціальні ознаки, які характеризують правовий документ, зокрема спеціальні – це: 1) фіксація правової інформації; 2) укладення відповідно до юридичних вимог щодо змісту і форми; 3) наявність реквізитів; 4) наявність спеціальної форми виразу інформації [15, с. 525].

Правовий документ має текстовий формат, складається на паперовому, електронному та інших носіях, призначений для соціальної комунікації [15, с. 526].

Слід звернути увагу на такі ознаки, що характеризують правовий документ: він фіксує правову інформацію, створюється відповідно до змістових і формальних вимог юридичної техніки, має текстовий формат, викладений на паперовому, електронному та інших носіях з метою закріплення, збереження та поширення інформації у соціумі.

Отже, правовий документ є носієм закріпленої правової інформації, об'єктом її збереження, використання та поширення у соціальних комунікаціях.

Ті правові акти, що є юридичними, завжди є правовими документами. Водночас такий їх різновид, як акти безпосередньої реалізації права, є актами-діяннями, як і деякі правозастосовні акти.

Отже, відмінними ознаками між юридичними актами (правотворчими, правозастосовними та правоінтерпретаційними) й актами безпосередньої реалізації права є: 1) їх зовнішня форма: юридичні акти – це письмові акти-документи, акти безпосередньої реалізації права –

акти-діяння; 2) юридичні акти створюються компетентними (уповноваженими на створення саме цих видів актів) суб'єктами; акти безпосередньої реалізації права – здійснюються у правомірній поведінці суб'єкта права; 3) юридичні акти створюють умови для належної реалізації права, акти безпосередньої реалізації права – спрямовані на забезпечення інтересів учасників суспільного життя.

І актам-документам (правотворчим, правозастосовним, правоінтерпретаційним), і актам-діянням (актам безпосередньої реалізації права) притаманні ознаки правових актів. Як вже зазначалося вище, поняття «правові акти» є родовим як щодо юридичних актів (правотворчих, правозастосовних, правоінтерпретаційних), так і щодо актів безпосередньої реалізації права. А стійка взаємодія правотворчих, правозастосовних, правоінтерпретаційних актів та актів безпосередньої реалізації права у межах цілісного комплексу правових актів має забезпечити стан унормованості суспільних відносин, забезпечення інтересів учасників суспільних відносин.

Важливу роль у такій конструкції, як система правових актів, відіграють правотворчі акти, аналіз яких дозволяє виявити основні їх ознаки: вони є результатом правотворчої діяльності; створюються уповноваженими на цю діяльність суб'єктами; містять прямі (ті, що об'єктивують зміст норм чи приписів права) й опосередковані (ті, що забезпечують функціонування приписів прямого регулювання) нормативно-правові приписи; мають загальнообов'язковий характер; є актами-документами; мають письмову та юридичну форму виразу; мають юридичну силу та межі дії; спрямовані на досягнення юридичних наслідків.

Таким чином, правотворчі акти – це правові акти-документи, які створюються компетентними суб'єктами; містять нормативно-правові приписи та спрямовані на досягнення юридичних наслідків.

Класифікація правотворчих актів може бути доволі об'ємною, але насамперед їх слід диференціювати за: 1) предметом правового регулювання: конституційно-правові, цивільно-правові та ін.; 2) за характером приписів: правотворчі акти, спрямовані на об'єктивацію приписів прямого регулювання й опосередкованого; 3) за функціями у системі правових актів: джерела права (регулятивна функція) та інші правотворчі акти (обслуговуюча, забезпечуюча функція); 4) за суб'єктами правотворчості: правотворчі акти парламенту, глави держави, органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування тощо.

Звичайно, серед правотворчих актів особливе місце займають джерела права, основним призначенням яких є об'єктивація через приписи прямого регулювання норм і принципів права шляхом надання їм загальнообов'язковості. Зазвичай у загальнотеоретичній літературі до основних джерел права відносять: нормативно-правові акти (закони і підзаконні акти), нормативно-правові договори, нормативно-правові прецеденти, принципи права, правові звичаї. У низці правових систем світу до джерел права зараховують: правову доктрину, релігійні джерела та інші [16, с. 193], які, хоч і не є результатом діяльності правотворчих суб'єктів, джерельного характеру набувають саме завдяки здійсненню нормотворчих повноважень суб'єктами правотворчості, правоінтерпретації, правозастосування.

Обслуговуючі правотворчі акти (щодо набрання чинності джерелами права, внесення змін, припинення чинності тощо) – це акти-документи, що створюються компетентними суб'єктами, містять приписи непрямого (опосередкованого) регулювання з метою реалізації інших правових функцій (організуючих, обслуговуючих, забезпечуючих тощо). Тісна взаємодія правотворчих і правоінтерпретаційних актів має забезпечити наявність чітких і зрозумілих для адресатів уявлень про засоби регулювання суспільних відносин.

Для правоінтерпретаційних актів характерними ознаками має бути те, що вони: є актами-документами; приймаються компетентними суб'єктами; є формально-обов'язковими для суб'єктів; містять правила-роз'яснення змісту норми чи принципу права; мають юридичну форму зовнішнього вираження; юридичну силу – похідну від правоінтерпретаційного суб'єкта; правило-роз'яснення не створює і не скасовує чинну норму права; не має самостійного значення і діє в єдності з нормативно-правовим приписом, який тлумачиться, та у межах його чинності [16, с. 320].

Таким чином, правоінтерпретаційні акти – це акти-документи компетентних суб'єктів, що містять формально-обов'язкові правила-роз'яснення змісту норм чи принципів права.

Класифікують правоінтерпретаційні акти за різними критеріями: за предметом правового регулювання: цивільно-правові, конституційно-правові, адміністративно-правові та інші; за суб'єктами: інтерпретаційні акти правотворчих суб'єктів, органів конституційного правосуддя, вищих судових органів тощо; за сферою дії: нормативні правоінтерпретаційні акти. Цей перелік не є вичерпним, втім слід відрізнити правоінтерпретаційний акт (акт офіційного тлумачення) від правотлумачних положень, що містяться в інших правових актах і є їх складовою частиною.

Зокрема, як зазначив Ж.-Л. Бержель, якщо тлумачення закону має об'єктивний характер і є природною місією Касаційного суду, то тлумачення юридичних актів переважно суб'єктивне і перебуває поза контролем Касаційного суду. Суддя не має права вносити зміни в юридичні акти, якщо ці акти не є незаконними чи двозначними, а сторони визнали їх дійсними, і має обмежитися їх застосуванням. Як і у випадках із законом, не може йтися про тлумачення актів чи застережень, якщо вони і за буквою, і за духом своїми є зрозумілими і точними: будь-яке тлумачення в такому разі буде викривленням, що санкціонується Касаційним судом [17, с. 435].

Найбільш об'ємний масив правових актів – правореалізаційні, тобто акти-документи, акти-діяння, що створюються та здійснюються суб'єктами опосередкованої та безпосередньої реалізації права. За суб'єктами ці акти поділяються на акти опосередкованої реалізації (правозастосовні акти) та безпосередньої (акти безпосередньої реалізації права).

До основних ознак, що характеризують правозастосовні акти, слід віднести такі: вони є зазвичай актами-документами (інколи актами-діяннями); створюються уповноваженими на правозастосовну діяльність суб'єктами; містять індивідуальне, формально-обов'язкове правило поведінки (індивідуальний припис); дія цих приписів розрахована на персоніфікованих суб'єктів; регулює конкретну соціальну ситуацію; їх чинність вичерпується фактом застосування індивідуальних приписів; вони мають межі дії, юридичну, а також письмову, усну, конклюдентну форму виразу; є юридичним фактом, що зумовлює виникнення, зміну та припинення правовідносин [16, с. 289].

Таким чином, правозастосовні акти – це акти-документи чи акти-діяння, що створюються компетентними суб'єктами, є результатом опосередкованої форми реалізації права, містять індивідуальні приписи для персоніфікованих суб'єктів, спрямовані на досягнення юридичних наслідків і є необхідною передумовою безпосередньої реалізації права, забезпечення інтересів учасників суспільних відносин.

Класифікація правозастосовних актів здійснюється за різноманітними критеріями: за предметом регулювання – акти застосування цивільного права, акти застосування конституційного права та інші; за функціями у правовому регулюванні – охоронні та регулятивні акти застосування права; за характером індивідуального припису – уповноважуючі, забороняючі, зобов'язуючі тощо. Важливо, щоб диференціація не стала самоціллю, а мала б пізнавальну та практичну значимість: створення належних умов для реалізації прав та обов'язків суб'єктами, впорядкованості суспільних відносин у цілому.

Найбільш численною групою правових актів є акти безпосередньої реалізації права, статистичні дані щодо яких не зможе облікувати, мабуть, жодне суспільство, оскільки, як зазначають соціологи, кількість зв'язків між суб'єктами у соціальній системі облікувати практично неможливо.

Складно було б облікувати і питому вагу актів безпосередньої реалізації права, завдяки яким ці зв'язки забезпечуються. Втім, розвиток технологій, зокрема і комп'ютерних, дозволив би створити програми для системи спостереження, аналізу й оцінювання і таких актів.

У юридичній літературі виокремлюють такі особливості актів безпосередньої реалізації норм права: коло суб'єктів безпосередньої реалізації права є значно ширшим порівняно з правозастосовним, оскільки включає в себе не лише посадових і службових осіб органів публічної влади, а і право-дієздатних суб'єктів, які не наділені владними повноваженнями;

акти безпосередньої реалізації норм права не мають офіційного характеру, адже волевиявлення суб'єктів зазвичай здійснюється від власного імені; вони, на відміну від правозастосовних актів, утілюють у життя лише диспозиції правових норм, розраховані на правомірну поведінку суб'єктів права; вони не здатні до регулятивного чи охоронного впливу на суспільні відносини; вони є юридичним засобом, задіяним на завершальній стадії правового регулювання, реалізації суб'єктивних прав і юридичних обов'язків; вони можуть здійснюватися поза межами правовідносин [18, с. 25].

На підставі цих ознак зроблено висновок, що акт безпосередньої реалізації норм права – це волевиявлення право-дієздатних суб'єктів права, ззовні об'єктивованих у вербальній, конклюдентній або документальній формі, що полягає у здійсненні ними відповідно до приписів правових норм своїх можливостей, виконанні обов'язків або дотриманні заборон і породжує юридичні наслідки [18, с. 27].

Аналізуючи акти безпосередньої реалізації права, слід звернути увагу, що їм притаманні, насамперед, такі ознаки: вони є актами-діяннями; результатом безпосередньої правореалізаційної діяльності; передбаченою чинними джерелами права правомірною поведінкою персоніфікованих суб'єктів права, яка здійснюється за їх волевиявленням; спрямована на здійснення суб'єктивних прав і юридичних обов'язків з метою забезпечення інтересів учасників суспільних відносин.

Класифікувати акти безпосередньої реалізації права можна за різними критеріями: за предметом правового регулювання (акти безпосередньої реалізації норм конституційного права та інші); за характером дій суб'єктів (акти безпосередньої реалізації права в пасивній та активній поведінці) тощо.

Висновки. Вищевикладене дозволяє сформувати специфічну конструкцію у межах теорії правових актів: правотворчі – правоінтерпретаційні – правозастосовні акти – акти безпосередньої реалізації права, яка відображає роль і значимість кожного із них у системі, а їх взаємодія – стан реальних умов належного здійснення суб'єктивних прав і юридичних обов'язків.

Таку конструкцію можна охарактеризувати як систему правових актів, тобто стійку взаємодію правотворчих, правоінтерпретаційних, правозастосовних актів та актів безпосередньої реалізації права, що утворюють цілісний комплекс засобів правового регулювання суспільних відносин як необхідної умови належного здійснення суб'єктивних прав і юридичних обов'язків, забезпечення інтересів учасників суспільного життя.

Так правотворчі акти, зокрема джерела права, містять загальнообов'язкові моделі поведінки суб'єктів права (учасників суспільних відносин); правоінтерпретаційні – правила-роз'яснення змісту норми чи принципу права; правозастосовні – конкретизовані щодо реальної соціальної ситуації нормативні приписи, що відображаються в індивідуальному приписі; акти безпосередньої реалізації права – забезпечують здійснення суб'єктивних прав і юридичних обов'язків, забезпечення інтересів учасників суспільного життя. Відхилення від цієї конструкції викликає різноманітні деформації, створює перешкоди в досягненні основної мети – здійсненні суб'єктивних прав і юридичних обов'язків, забезпеченні інтересів суб'єктів. Важливими факторами забезпечення ефективного функціонування системи правових актів у будь-якій державі є: створення правового моніторингу – системи спостереження, аналізу й оцінювання правових актів; регламентарних актів, які б фіксували відповідні положення щодо функціонування та розвитку правових актів; формування сучасної теорії правових актів.

Список використаних джерел:

1. Алексеев С.С. Общая теория права: в 2 т. Москва: Юрид. лит., 1982. Т. 2. 360 с.
2. Тихомиров Ю.А. Правовое регулирование: теория и практика. Москва: Формула права, 2010. 400 с.
3. Гайворонская Я.В. Проблемы теории правовых актов. Правоведение. 2008. № 4. С. 218–230. URL: <http://law.edu.ru/article/article.asp?articleID=1341812>.

4. Карабеков М.М. Правовые акты как средства формирования и реализации правовой политики: общетеоретический аспект: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Краснодар, 2010. 194 с.
5. Рабінович П.М. Правовий акт. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Т. 3: Загальна теорія права / редкол.: О.В. Петришин (голова) та ін. Харків: Право, 2016. С. 523–524.
6. Сендецька Т.В. Визначення поняття «правовий акт» у правовій системі України. Форум права. 2011. № 3. С. 708–711. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.
7. Новий тлумачний словник української мови: у 4 т. / уклад.: В.В. Яременко, О.М. Сліпушко. Київ: АКОНІТ, 1998. Т. 2. 910 с.
8. Сучасний словник іншомовних слів: близько 20 тис. слів і словосполучень / уклад.: О.І. Скопенко, Т.В. Цимбалюк. Київ: Довіра, 2006. 789 с.
9. Всесвітній словник української мови. URL: <https://uk.worldwidedictionary.org/%D0%B0%D0%BA%D1%82>.
10. Большой юридический словарь / под ред. А.Я. Сухарева, В.Д. Зорькина, В.Е. Крутских. Москва: ИНФРА-М, 1998. 790 с.
11. Цвік М.В. Про систему юридичних актів. Вісник Академії правових наук України. 2002. № 4 (31). С. 14–24.
12. Босенко М. Суперечності у визначенні поняття «правовий акт». Віче. 2009. № 18. С. 27–29.
13. Сердюк І.А. Вживання термінів «правовий акт» і «юридичний акт» у сучасній юридичній науці. Юридичний науковий електронний журнал. 2016. № 3. С. 24–27.
14. Тихомирова Л.В., Тихомиров М.Ю. Юридическая энциклопедия / под общ. ред. М.Ю. Тихомирова. Москва: Изд. Тихомирова М.Ю., 2012. 1088 с.
15. Разметаєва Ю.С. Правовий документ. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Т. 3: Загальна теорія права / редкол.: О.В. Петришин (голова) та ін. Харків: Право, 2016. С. 524–527.
16. Луць Л.А. Загальна теорія держави і права: навч.-метод. посіб. (за кредитно-модульною системою). Київ: Атіка, 2008. 412 с.
17. Бержель Ж.-Л. Общая теория права / под общ. ред. В.И. Даниленко; пер. с. фр. Москва: Изд. дом NOTABENE, 2000. 576 с.
18. Сердюк І.А. Акт безпосередньої реалізації норм права: поняття, особливості, види. Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка. 2016. № 4. С. 22–29.

